

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

אקטיביזם סביבתי בישראל- היבטים חברתיים ופוליטיים - 40112

תאריך עדכון אחרון 25-08-2025

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: גאואינפורמטיקה ומדע המרחב

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר בני פירסט

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: benny.furst@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתאום מראש- מייל או טלפון.

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יעסוק בהתפתחות התנועה הסביבתית בישראל מאז קום המדינה ועד ימינו, באמצעות תיאור וניתוח של אבני הדרך והאפקטיביות של המאבקים הסביבתיים הבולטים שעצבו את המרחב. דגש מיוחד יינתן למשמעות הפוליטית והתרבותית של ארגוני הסביבה בחברה הישראלית.

מטרות הקורס:

הכרת השחקנים העיקריים בתנועה הסביבתית, הבנת האינטרסים והמאפיינים השונים של פעילות הארגונים ביחס לשאר הגורמים במשק ובחברה הישראלית.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להבין לעומק מקרה בוחן של מאבק סביבתי או ארגון סביבתי ולנתחו באמצעות המודלים והמושגים שיילמדו במהלך הקורס.

דרישות נוכחות (%) :

נוכחות פיזית בכיתה: חובה (בלפחות 12 מתוך 14 השיעורים). הנוכחות מזכה ב 10% מהציון הסופי.

שיטת ההוראה בקורס: שיטת ההוראה תשלב בין הצגת מסגרות וכלים תיאורטיים מהארץ ומהעולם, והמחשתם באופן ביקורתי לגבי מקרים של מאבקים מקומיים וארציים בישראל. יוצגו גישות יישומיות לאיפיון המאבקים השונים, האפקטיביות שלהם ומשמעותם למקבלי החלטות, הציבור והמגזר העסקי.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

שיעור 1: מבוא - התפתחות התנועה הסביבתית בעולם

Rootes, C. (2004), Environmental Movements, in: Snow, D., Soule, S. and Kriesi, H. (editors), The Blackwell Companion to Social Movements, Oxford: Blackwell Publishing.

שיעור 2: מבוא - התפתחות התנועה הסביבתית בישראל

פירסט, ב. (2018), ירוקים זועקים - סיפורו של האקטיביזם הסביבתי בישראל, רסלינג, תל אביב.
פירסט, ב. (2013), אקולוגיה, סביבה, קיימות: קווים להתפתחותה של התנועה הסביבתית בישראל, אופקים בגיאוגרפיה, גיליון 84, עמ' 177-192.
טל, א. (2006), הסביבה בישראל, הקיבוץ המאוחד, תל אביב.

שיעור 3: יסודות המחשבה הסביבתית - שמירת טבע, איכות סביבה, קיימות

שוורץ, א. (2001), פרדיגמות משתנות בחינוך הסביבתי בישראל, בתוך: בנשטיין, ג'., מקום למחשבה -

מקראה בחשיבה והגות סביבתית בת זמננו, מרכז השל, תל אביב.
חסון, ש. (2009), אתיקה ופוליטיקה סביבתית, בתוך: כשר, א. (עורך), מבואות לאתיקה (א'), מאגנס, ירושלים.

שיעור 4: ארגונים סביבתיים- מבנה ופעולה: הדגמה על "גרינפיס ישראל"
Rootes, C. (2007), *Acting Locally: the Character, Contexts and Significance of Local Environmental Mobilizations, Environmental Politics*, Vol. 16, no' 5, pp.722-741.
פירסט, ב. (2008), פעולה מקומית-חשיבה גלובלית: על טבע המאבק של ארגון מחאה סביבתי-
הדגמה על "גרינפיס" ישראל, פוליטיקה, גיליון 18, עמ' 27-55.

שיעור 5: מתודולוגיה לאיפיון וניתוח מאבקים סביבתיים
Della Porta, D. & Rucht, D. (2002), *The Dynamics of Environmental Campaigns, Mobilization: An International Journal*, Vol.7(1), pp.1-14.
פירסט, ב. (2014), צמיחתה של תרבות ירוקה: מאבקים סביבתיים בישראל והשפעתם על המרחב,
פרסום מס' 1/85, מחקרי פלורסהיימר, המכון ללימודים עירוניים ואזוריים, האוניברסיטה העברית
בירושלים.

שיעור 6: ארגוני הסביבה ומערכת התכנון
שמואלי, ד., האן, א., פירסט, ב., פייטלסון, ע. (2013), חדשנות סביבתית במערכת התכנון בישראל,
פרסום מס' 428, מכון ירושלים לחקר ישראל.
האן, א. (2006), ארגוני הסביבה ומערכת התכנון, מבנים, 261, עמ' 36-38.

שיעור 7: מאבק סביבתי- מבט מהשטח
הרצאת אורח של פעיל סביבתי מוביל.

שיעור 8: תופעת הנֶמְבִּי" (NIMBY)
פירסט, ב., פורטמן, מ. (2018), "נגד מיקום בחצרי": מאפיינים, גורמים והתמודדות עם תופעת
הנֶמְבִּי" בישראל- הדגמה על תשתיות אנרגיה, אקולוגיה וסביבה, 9(2), עמ' 34-41.

שיעור 9: רטוריקה סביבתית
פירסט, ב. (2020), "מלון או מולדת": הרטוריקה הסביבתית של ס. יזהר

שיעור 10: אקופואטיקה: ייצוג מאבקים סביבתיים באמנות ובתרבות הפופולרית

שיעור 11: אלימות וטרור סביבתי

שיעור 12: אקו פוליטיקה בישראל ובעולם
Van der Heijden, H.A (2006), *Globalization, Environmental Movements, and International Political Opportunity Structures, Organization & Environment*, 19(1), pp.28-45.
שדה, ש. (2010), ירוק-עד (כאן): ארגוני הסביבה ופרויקט גדר ההפרדה, תיאוריה וביקורת, גיליון 37,
עמ' 184-211.
פירסט (2016), "מחבקי עצים" מול מקבלי החלטות: מאבקים סביבתיים בישראל והקשרם הפוליטי,
אופקים בגיאוגרפיה, 90.

שיעור 13: מאבק סביבתי כמאבק חברתי: המקרה של נחל האסי.

חומר חובה לקריאה:

מפורט ברשימת הקורסים לעיל.

חומר לקריאה נוספת:

1. אלון, ע. (2012), טבע ואדם, עם עובד, תל אביב.
2. גוטליב, ד. (2004), אופני פעילות והשפעה של ארגוני סביבה חוץ-ממשלתיים ("החברה להגנת הטבע" ו-"אדם, טבע ודין") על תכנון החופים בשנים 1997-2003, עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת חיפה.
3. דה-שליט, א. (2002), עשרה דברות לכישלון חרוץ במסע הסברה אקולוגי, פנים (21), עמ' 21-12.
4. דה-שליט, א. (2004), אדום-ירוק: דמוקרטיה, צדק ואיכות הסביבה, תל אביב, מרכז השל.
5. הרמן, ת. (1996), מלמטה למעלה- תנועות חברתיות ומחאה פוליטית, האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב.
6. טל, א. ואחרים (2011), התנועה הסביבתית בישראל: מגמות, צרכים ופוטנציאל, הוגש לקרן JMG, אוניברסיטת בן גוריון.
7. טליאס, מ. (1994), מאבקים סביבתיים בישראל ואפיונם הפוליטי-פילוסופי, מדינה, ממשל, ויחסים בינלאומיים, 39, עמ' 171-197.
8. כץ, י. (2004), לעצור את הדחפור, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן.
9. פז, ע. (2008), לעבדה ולשמרה-שמירת טבע בישראל, אריאל, ירושלים.
10. פירסט, ב. (2012), מורפולוגיה של שינוי תרבותי: מסע ההסברה להצלת פרחי הבר כגורם משפיע על עיצוב המרחב, אופקים בגיאוגרפיה, גיליון 78, עמ' 47-26.
11. רבינוביץ, ד., ורדי, א. (2010), כוחות מניעים- כביש חוצה ישראל והפרטת תשתיות אזרחיות בישראל. מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד, ירושלים.
12. שפרמן, ק. (2007), סביבתנות: הדאגה לאיכות הסביבה, לשימור הטבע ולמרקם האקולוגי, פרלמנט (כתב עת מקוון), 55, המכון הישראלי לדמוקרטיה.
13. Bernauer, T. (1995), The Effect of International Environmental Institutions: How We Might Learn More, International Organization, Vol. 49(2), pp.351-377.
14. Doyle, T., Kellow, A. (1995), Environmental Politics and Policy Making in Australia, Macmillan, South Melbourne.
15. Gould, K., Schnaiberg, A., Weinberg, A. (1996), Local Environmental Struggles: Citizen Activism in the Treadmill of Production, Cambridge: Cambridge University Press.
16. Hawken, P. (2007), Blessed Unrest- how the largest movement in the world came into being and why no one saw it coming, Penguin books, London.
17. Talshir, G. (2002), The Political Ideology of Green Parties: From the Politics of

Nature to Redefining the Nature of Politics, Hampshire: Palgrave Macmillan.

מרכיבי הציון הסופי :

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 75 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
15 %
נוכחות / השתתפות בסיור 10 %

מידע נוסף / הערות:

נוכחות בכיתה - חובה.
לא ניתן יהיה להגיש את מטלות הקורס ללא נוכחות פיזית ב- 12 שיעורים לפחות.